

MEDIA TA'LIM METODLARI ORQALI TALABALARNI KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH MEKANIZMLARINING NAZARIY ASOSLARI

Raximova X.K.

ChDPU Psixologiya kafedrasining o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: media, media kompetensiyasi, kompetentlik, motivatsion-media, aloqa, aloqa chastotasi, axborot, perceptual sharhlovchi (baholash), amaliy-operativ (faoliyat), ijodiy, motivatsion-qiyamatli, mazmunli, protsessual, raqamli texnologiyalar, model, resurs, internet, mobil ilova, platforma.

Ключевые слова: медиа, медиа компетенция, компетентность, мотивационно-медиа, коммуникация, частота общения, информация, перцептивный комментатор (оценка), практико-оперативный (деятельность), творческий, мотивационно-ценностный, содержательный, процедурный, цифровые технологии, модель, ресурс, интернет, мобильное приложение, платформа.

Key words: media, media competence, competence, motivational-media communication, frequency of communication, information, perceptual commentator (assessment), practical-operational (activity), creative, motivational-value, meaningful, procedural, digital technologies, model, resource, Internet, mobile application, platform.

Резюме:

Ushbu maqolada media ta'lim metodlari orqali talabalarni kreativ fikrlashga o'rgatish mexanizmlarining nazariy asoslari haqida qisqacha mazmini bayon etilgan.

Резюме:

В данной статье представлен теоретические основы механизмов обучения студентов творческому мышлению методами медиаобразования.

Summary:

This article provides a Summary: of the theoretical foundations of the mechanisms of teaching students to think creatively through media education methods.

Bugungi kunda mamlakatimizda oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida ishlab chiqilgan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish" konsepsiyasi asosida ulkan o'zgarishlar amalga oshirilmoqda [1]. Jumladan, yosh avlodning dunyoqarashini

yuksaltirishda, ma'naviy-intellektual salohiyatini oshirishda, ularni o'z Vataniga hamda xalqiga sadoqatli qilib tarbiyalashda kreativlikni oshirishning muhim ahamiyatga ega ekanligi e'tirof etilmoqda.

Darhaqiqat, "2022 - 2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022 yildagi PF-134-sonli Farmonida, Xalq ta'limi vazirligiga multimedia ilovalarini ishlab chiqish talabi qo'yilgan, unga ko'ra maxsus elektron tizimlar (S-testing, Onlinedu, Raqamli darsliklar va boshqalar) orqali multimedialar berib borilishi aytib o'tilgan[2]. 2022-yil yakuniga qadar yangi avlod darsliklari uchun 10 ta mobil elektron resurs va 100 ta multimedia mahsulotlarini yaratish ko'zda tutilgan. Mutaxassislar tomonidan tayyorlangan elektron resurslar o'quvchilarning bilimlarini to'ldirishga xizmat qiladi. Shuningdek, mavzular yuzasidan shakllantirilgan multimedia mahsulotlari, o'qituvchiga ko'makchi, ota-onalarga yo'l ko'rsatuvchi, o'quvchiga esa bilimlarni mukammal o'zlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, multimedialar orqali o'quvchilar o'zlariga media ta'lim beradilar.

G.P.Maksimova «www.mediaeducation.ru» manbasiga tayanib, «media» lotincha «media» (vosita) so'zidan kelib chiqqan bo'lib, hozirgi kunda hamma joyda OKV – ommaviy kommunikatsiya vositalari (matbuot, fotografiya, radio, kinematografiya, televideniye, video, internetni ham o'z ichiga oladigan multimediyali kompyuter tizimlari) atamasi analogi sifatida qo'llaniladi, deb ta'riflaydi[16-119b].

A.K. Nazarmetova ta'rifida, media – bu aloqa va axborot uzatishning eng qadimgi turlari (imo-ishoralar, tutunlar, barabanlar, qoyatosh bitiklari)dan tortib, global axborot oqimlarini yaratuvchi eng zamonaviylarigacha bo'lgan xilma-xil – vositalardir[19-3b].

A.A. Fedorov ushbu atamaga quyidagicha ta'rif beradi: «Media (media, mass media) – (ommaviy) kommunikatsiya vositalari – axborotni yaratish, yozib olish, undan nusxa ko'chirish, ko'paytirish, saqlash, tarqatish, idrok etish va subekt (mediamatn muallifi) va obyekt (ommaviy auditoriya) o'rtasida almashishning texnik vositalaridir»[5-23b].

O'qitishning zamonaviy usul va vositalarini amaliyotga joriy etish bugunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi. Shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyoda globallashuv jarayonlarining ijobiy tomonlari bilan birga, uning salbiy oqibatlari ham hayotimizga kirib kelmoqda. Bunday xatarlardan hayotimizni asrash, ma'naviy bo'shliqqa yo'l qo'ymaslik uchun, avvalo, ezgu insoniy g'oyalar va yuksak mahorat bilan yaratilgan asarlar orqali, bugungi kunda jahon maydonida yuz berayotgan keskin aql-zakovat va iste'dod musobaqasida bellashuvga qodir bo'ladigan yoshlarni tarbiyalashni hayotning o'zi taqozo etmoqdaki, buning

uchun ta'lim muassasalarida dars berib, faoliyat yuritib kelayotgan o'qituvchiga zamon bilan hamnafas bo'lish, talab darajasida mehnat qilish, o'quvchi-yoshlarga ta'lim-tarbiya berishdek vazifa, katta mas'uliyat yuklanadi.

Bugungi kunda axborot texnologiyalaridan foydalanish, masofadan turib va Internet orqali ta'lim berishning ahamiyati va istiqbollari juda dolzarb. Hozirgi kunda media ta'limining rivojlanishi ham shu jarayonlar bilan chambarchas bog'liq. Ommaviy axborot bir vaqtning o'zida eshitish va ko'rish qobiliyatiga ta'sir ko'rsatadi va bu deyarli insoniyat to'plagan barcha aloqa usullarini o'z ichiga oladi. Shu sababli, zamonaviy inson uchun ma'lumotni qabul qilish ko'nikmalari, audiovizual tasvirlarning ma'nosini tushunish qobiliyati va natijada, axborot bilan ko'proq vakolatli va erkin muomala qilish va ular bilan yo'naltirish zarur. Bularning barchasi ommaviy axborot vositalari ta'limini ta'minlash uchun mo'ljallangan. Media ta'lim media matnlarni qabul qilish, tahlil qilish, talqin qilish va tanqidiy anglash madaniyatini shakllantirishga, shuningdek, media texnologiyalaridan foydalangan holda o'zini ifoda etish usullarini o'rgatishga qaratilgan ta'lim va shaxsni rivojlantirish jarayonidir[23-3b].

Zamonaviy o'qituvchi bugungi «axborot asri» deb nomlangan yangi davrda:

- o'z bilimlarini muntazam oshirib borish;
- ilmiyligiga asoslangan holda axborotlarni to'plash;
- ularni tahlil qilish;
- axborotni qayta ishlash va ularni uzatish;
- muammolar va kelishmovchiliklarni hal qilish;
- mustaqil qarorlar qabul qilish;
- ijtimoiy-iqtisodiy hamkorlik qilish;
- ilg'or texnologiyalardan foydalana olish va ularni amaliyotga tatbiq eta olishi talab etiladi.

Shuningdek, zamonaviy o'qituvchi:

- maktabda mehnat qilish layoqatiga tayyor bo'lishi;
- olgan bilimlarini amaliyotga tatbiq eta olishi;
- kundalik hayotda qo'llanuvchi texnologiyalardan xabardor bo'lishi;
- muammo xususida chuqur fikrlash va o'z bilimini oshirib borishi;
- mehnat jamoasi va mutaxassislar bilan hamkorlik qila olishi;
- zarurat bo'lganda qarorlar qabul qilishi;
- muammolarni hal etish va yangi fikrlar yaratishda texnologiyalardan foydalana olishi talab etiladi.

Media ta'limning asosiy vazifalari: yangi avlodni zamonaviy axborot sharoitida hayotga tayyorlash, turli ma'lumotlarni idrok etish, insonni tushunishga o'rgatish, uning psixikaga ta'sirining oqibatlarini anglash, ta'sir qilish usullarini

o'zlashtirish va og'zaki bo'lmagan shakllarga asoslangan muloqot texnik vositalardan foydalangan holda munosabatga kirishish demakdir.[26].

Endi "Media kompetensiyasi" atamasiga ta'rif beramiz, lekin buning uchun avvalo "kompetentlik" atamasiga ta'rif beramiz.

S.I Ozhegovning izohli lug'atida "Kompetentlik - bu kimdir bilimga ega bo'lgan bir qator masalalar; bironing vakolatlari, huquqlari doirasi" [20, 325-b.].

Xutorskoy A.V. kompetensiya deganda shaxsning o'zaro bog'liq sifatleri yig'indisi tushuniladi (bilim, qobiliyat, ko'nikma, faoliyat usullari), kompetensiya ostida - yuqori sifatli ishlab chiqarish faoliyati uchun zarur bo'lgan va ob'ektlar va jarayonlarning ma'lum doirasiga nisbatan aniqlangan; "shaxsning tegishli vakolatga ega bo'lishi, egaligi, shu jumladan, faoliyat predmetiga shaxsiy munosabati" [25, 27-b.].

Shunday qilib, malakali bo'lish ma'lum bilimlarga, ma'lum bir xususiyatga ega bo'lishni, biror narsadan xabardor bo'lishni anglatadi; malakaga ega bo'lish - bu biron bir sohada ma'lum imkoniyatlarga ega bo'lishni anglatadi.

Biz professional kompetentlik malakaga qiziqamiz.

V.N.Vvedenskiyning fikricha[24,51-55b] kasbiy kompetensiya bilim va ko'nikmalar to'plamini ifodalay olmaydi, u ehtiyojni va eng muhimi samaradorlikni, ularni amalda qo'llashni belgilashi kerak.

Endi "Media kompetensiya" atamasini aniqlaylik. G'arb va mahalliy manbalarda siz media kompetensiyasining turli xil ta'riflarini topishingiz mumkin.

Masalan, nemis tilidagi ilmiy nutqda Media kompetensiyasi - bu ijtimoiy tuzilma, ommaviy axborot vositalari orqali efirga uzatiladigan media-jamiyatda ma'lum funktsiyalarga ega bo'lgan o'ziga xos baholash tizimi.

Germaniyaning pedagogik ilmiy sohasida media kompetensiya kommunikativ komponent hisoblanadi, kompetensiya - bu media - texnologiyalarni tanlash va ulardan foydalanish, o'z media matnlarini yaratish va tarqatish, ommaviy axborot vositalarining jamiyatga ta'sirini tahlil qilish, ishlab chiqarish va tarqatish shartlarini baholash kabi qobiliyatlarga ega bo'lish bilan belgilanadi.

AQShda "media kompetensiyasi" atamasining yetakchi ta'rifi "sog'lom turmush tarzi va ijtimoiy qadriyatlarni targ'ib qilish hamda oqilona iste'molchi odatlarini shakllantirish uchun turli axborot manbalari bilan ishlash va media resurslaridan foydalanish qobiliyati" [8,208b].

Media kompetensiyasi quyidagilarni o'z ichiga oladi: tanqidiy fikrlash qobiliyatlari, ommaviy kommunikatsiya jarayonini tushunish, samarali media matnlarini yaratish qobiliyati va media matnlarini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Myasnikova T.I.[18], Fedorov A.V.[6], Grigorieva I.V.[9] kabi rus tadqiqotchilari o'qituvchining media kompetentsiyasini rivojlantirish g'oyasini himoya qiladi, chunki u talaba uchun bilim dirijyori hisoblanadi. O'qituvchining media kompetentsiyasini shakllantirish darajasida o'quvchining media madaniyatini shakllantirishda ta'siri mavjud.

Rossiyalik media-pedagog A.V.Fedorov media kompetentligiga o'z ta'rifini beradi. Shaxsning media kompetentsiyasi deganda u "uning motivlari, bilimlari, ko'nikmalari, qobiliyatlari (ko'rsatkichlar: motivatsion, kontaktli, axborot, idrok etish, sharhlovchi / baholash, amaliy-operatsion/faoliyat, ijodiy), tanlashga, foydalanishga hissa qo'shadigan umumiylikni tushunadi. , turli tip, shakl va janrdagi mediamatnlarni tanqidiy tahlil qilish, baholash, yaratish va uzatish, jamiyatda ommaviy axborot vositalari faoliyatining murakkab jarayonlarini tahlil qilish" [6, 460-465b].

Biz T.M.Goncharovning fikriga qo'shilamiz, u "Media – kompetentsiya-bu media-faoliyat davomida olingan ma'lumotlarni qidirish, olish, iste'mol qilish, ijodiy qayta ishlash, uzatish va saqlash, shuningdek, o'z xabarlarini yaratish va ommaviy axborot vositalariga joylashtirish imkonini beradigan kasbiy kompetentsiya turi" [8, 208b].

Keling, "O'qituvchining media kompetentsiyasi" atamasini aniqlaylik. Bo'lajak o'qituvchilarning media kompetentsiyasi muammosiga bag'ishlangan tadqiqotlarni tahlil qilish, L.A. Ivanovning ta'rifiga olib keladi, u hozirgi vaqtda ta'lim tizimi

bitiruvchilarini axborot jamiyatida hayotga tayyorlashning pragmatik modeliga qayta qurilayotganligini yozadi. «Hozirda media kompetentsiya shaxsning eng muhim sifatlaridan biriga aylanib bormoqda va uni shakllantirish umumiy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biridir» [12, 20b].

O'qituvchining media kompetentsiyasi Fedorov A.V. turli yoshdagi auditoriyada ommaviy axborot vositalarining ta'lim faoliyatiga hissa qo'shadigan motivlar, bilim, ko'nikma, qobiliyatlar yig'indisida ko'radi.

Chet ellik olimlar tajribasiga asoslanib, Fedorov A.V. shaxs va o'qituvchining media kompetentsiyasi ko'rsatkichlarining quyidagi tasnifini taklif qiladi:

1. **Motivatsion-media** aloqa motivlari bilan birgalikda mediamatnlar: janr, tematik, hissiy, epistemologik, gedonistik, psixologik, axloqiy, intellektual, estetik, terapevtik;

2. **Aloqa** - ommaviy axborot vositalari bilan aloqa (aloqa) chastotasi va media-madaniyat asarlari (media matnlari);

Aloqa chastotasi - bu media rejalashtirish atamasi bo'lib, har bir foydalanuvchi uchun reklama necha marta ko'rsatilishini bildiradi [27].

3. **Axborot** - terminologiya, nazariya va tarixni bilish media madaniyati, ommaviy kommunikatsiya jarayoni;

4. **Perceptual** - media matnlarni idrok etish qobiliyati;

5. **Sharhlovchi (baholash)** - tanqidiy qobiliyatlar jamiyatda ommaviy axborot vositalarining faoliyat ko'rsatish jarayonini hamda ommaviy axborot vositalarini idrok etish va tanqidiy fikrlash rivojlanishining ma'lum darajalari asosida turli tip va janrdagi media matnlarni tahlil qilish;

6. **Amaliy-operativ (faoliyat)** - ma'lum media va media matnlarni tanlash, o'z media matnlarini yaratish va tarqatish qobiliyati, media sohasida o'zini o'zi tarbiyalash qobiliyati;

7. **Ijodiy** – faoliyatning turli jabhalarida ijodkorlikning mavjudligi” [7, 110-b.].

Fedorovning so'zlariga ko'ra A.V. [7], ommaviy axborot vositalari va media-matnlar bilan aloqa qilishning janr va tematik motivlari, masalan, terapevtik motivlarga qaraganda, shaxs va o'qituvchining media-kompetentsiyasini yanada rivojlantirishga yordam beradi. Shaxs media-madaniyat asarlariga qanchalik tez-tez murojaat qilsa, media-matnlarni tanlash, yaratish va tarqatishni shunchalik yaxshi o'rganishi mumkin. Media muhiti haqidagi bilim qanchalik ko'p bo'lsa, media ma'lumotlarini idrok etish va talqin qilish qobiliyati qanchalik yaxshi shakllangan bo'lsa, shaxs media kompetentsiyasini shunchalik yaxshi shakllanadi.

Myasnikova T.I. O'qituvchining media kompetentsiyasini shaxsning rasmiy va norasmiy ta'lim jarayonida shaxsiy-sub'ektiv egallashlari natijasi sifatida ko'rib chiqadi, shaxsning ommaviy axborot vositalarini boshqarishga individual tayyorligini tavsiflaydi. O'quvchilarining media kompetentsiyasini rivojlantirish ko'rsatkichlari [18,200b]:

1. OAV haqida bilim (OAV g'oyasi axborot va innovatsion kontseptsiya sifatida);

2. Ommaviy axborot vositalarini iste'mol qilish (ommaviy axborot vositalaridan retseptiv foydalanish);

3. OAV tanqidi (tahliliy va mulohaza yuritish qobiliyati ko'nikmalar, shuningdek, baholovchi argumentatsiya qilish qobiliyati);

4. Media konstruktsiyasi (o'z media-mahsulotingizni yaratishda zamonaviy media muhitining o'zgaruvchanligi va innovatsiyalarini hisobga olgan holda);

5. Ta'lim va kasbiy ijodkorlik ommaviy axborot vosita matnlari.

Shunday qilib, biz Myasnikova T.I.[18] Fedorov A.V.[7]ning media kompetentsiyasini shakllantirish jarayonida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish g'oyasini qo'llab-quvvatlaydi. Biroq, ommaviy axborot vositalarida malakali o'qituvchi bo'lish uchun tahliliy ko'nikmalar va baholovchi dalillar keltira olish qobiliyatini rivojlantirish kerak.

Fedorov A.V.[7] bilan birga Myasnikova T.I.[18], o'qituvchining media kompetensiyasining boshqa ta'riflari ham mavjud bo'lib, ularda ommaviy axborot vositalarining ta'siriga doimiy e'tibor berilmaydi, aksincha, media ta'limda axborot muhitidan faol foydalanish va ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishga e'tibor qaratiladi.

Misol uchun, Grigorieva I.V. bo'lajak o'qituvchining media kompetensiyasi -bu " o'qituvchining axborot jamiyati sharoitida madaniy jihatdan mos keladigan faoliyatni amalga oshira bilishi , kasbiy va madaniy muloqotni olib borishi va kasbiy pedagogik muammolarni hal qilish qobiliyatiga" ega bo'lishi lozimligini haqida fikrlab o'tgan [9, 12 B.].

Iskakov B.A. O'qituvchining media-kompetensiyasini shaxsiy ta'lim sifatida belgilaydi, bu "media texnologiyalari vositalaridan faol foydalanishga qaratilgan pedagogik faoliyatni malakali va samarali amalga oshirish qobiliyatida ifodalanadi, bu esa o'qituvchini ochiq ta'lim media makonida kasbiy o'zini o'zi anglashga yo'naltirishga imkon beradi, media texnologiyalarining mohiyatini tushunishga yordam beradi, ularni yaxlit pedagogik jarayonda amalga oshirish metodologiyasi bilan qurollantiradi"[11, 179-b.].

Iskakov B.A.[11] O'qituvchining media kompetensiyasining 3 komponentini belgilaydi: **motivatsion-qiyamatli, mazmunli, protsessual.**

Motivatsion-qiyamat komponenti o'qituvchining ijodiy kasbiy faoliyatda media texnologiyalaridan foydalanishga yo'naltirilishida, professional zarur ma'lumotlarga va uni ommaviy axborot vositalari orqali qidirish zarurligiga, ommaviy axborot vositalari bilan axborotni boyitishga bo'lgan ehtiyojida namoyon bo'ladi.

Mazmunli komponent - o'qituvchining media-kompetensiyasining tarkibiy qismi zamonaviy media texnologiyalaridan foydalanish va media ta'limning asosiy tushunchalari va atamalari bilan ishlash bo'yicha bilim va ko'nikmalarni aks ettiradi.

Protsessual komponent ko'proq amaliyotga, ommaviy axborot vositalari orqali o'quv ma'lumotlarini olish va taqdim etish qobiliyatini rivojlantirishga, media axborot oqimlarini pedagogik jihatdan malakali boshqarishga, o'quv media mahsulotlarini yaratishga qaratilgan [10].

Shunday qilib, biz tadqiqotchilar o'qituvchining media-kompetensiyasining muhim xususiyatlarini aniqlab, uning shakllanishini ko'rsatadigan tarkibiy qismlarni belgilashlarini ko'ramiz.

Fedorov A. V.[7] va Myasnikova T. I.[18] ning nazariy ishlanmalariga asoslanib, o'qituvchining media kompetensiyasining muhim ko'rsatkichlarining qiyosiy jadvalini taqdim etishimiz mumkin..

Media-kompetentsiya ko'rsatkichlarini taqqoslash (A. V. Fedorov, T. I. Myasnikova)

Mediakomponentning ko'rsatkichlari		Ko'rsatkichlarning tushunchalari
Fedorov A.V	Myasnikova T.I.	
Informatsion	Media haqida bilim	Media muhit va media mahsulotlarini bilish
Aloqa	Media iste'moli	Media bilan aloqa qilish chastotasi
Izohlovchi	Media tanqidlari	Media mahsulotlarini tanqidiy baholash
Amaliy operatsion	Media dizayni	media mahsulotini yaratish
Ijodiy	Ijodiy	Ijodiy va g'ayrioddiy dizaynli media matnlari yaratish
Motivatsion	-	Shaxsning motivlari (o'qituvchi) media muhitiga murojaat qiladi
Pertseptiv	-	Media mahsulotlarini idrok etish

Shunday qilib, biz Fedorov A. V. o'qituvchining media-kompetentsiyasi ko'rsatkichlarini batafsilroq baholashni taklif qiladi, shaxsning media-kompetentsiyasini aniqlashga asoslangan o'qituvchining media-kompetentsiyasining to'liq ta'rifini beradi.

O'qituvchining media kompetentsiyasi deganda biz A. V. Fedorovning ta'rifini tushunamiz." turli yoshdagi auditoriyalarda media ta'lim faoliyatiga hissa qo'shadigan motivlar, bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar to'plami " [7, 110-bet].

O'qituvchining media-kompetentsiyasining amaliy-operatsion komponenti deganda biz "ma'lum media va media-matnlarni tanlash, o'z media-matnlarini yaratish va tarqatish, media sohasida o'z-o'zini o'qitish ko'nikmalarini" tushunamiz [7, 110-bet].

Umuman olganda, media kompetentsiya "shaxsning har xil turdagi, shakllar va janrlardagi media matnlarni tanlash, foydalanish, tanqidiy tahlil qilish, baholash, yaratish va uzatish, shuningdek, ommaviy axborot vositalari faoliyatining murakkab jarayonlarini tahlil qilishga tayyorligida namoyon bo'ladigan integral sifat sifatida tushuniladi. jamiyat." [28].

Ba'zi tadqiqotlarda media kompetentsiya sifatida mediasavodxonlikning sinonimi deb qaraladi.

Media kompetentsiyasi ajralmas komponent bo'lib shaxsning media madaniyati, hisoblanadi "Axborot jamiyati bilan o'zaro hamkorlikning dialog usuli, shu jumladan qiymat, texnologik va shaxsiy-ijodiy komponentlar va o'zaro ta'sir sub'ektlarining rivojlanishiga olib keladigan" deb tushuniladi.[14, 9b].

Bodalev A. A. media kompetentsiyasi o'qituvchining "Shaxsning ilmiy sifatini tadqiq qilishda integratsiyalashuvi" sifatida belgilanadi,turli xil, shakl va janrdagi media-matnlarni tanlash, foydalanish, tanqidiy tahlil qilish, baholash, yaratish

va uzatishga, jamiyatda ommaviy axborot vositalari faoliyatining murakkab jarayonlarini tahlil qilishga tayyorlikda namoyon bo'ladi" [4, 600b]; A. V. Fedorovning ta'rifi "turli yoshdagi auditoriyalarda media-ta'lim faoliyatiga hissa qo'shadigan o'qituvchining motivlari, bilimlari, ko'nikmalari va qobiliyatlari to'plami" sifatida [5,23b].

Ayrim tadqiqotchilar [Bodalev[4], 2011; Stolbnikova[22] va boshqalar] o'qituvchining media kompetentsiyasini tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bilan bog'laydi, boshqalar [Mojarova [3] va boshqalar] - AKT kompetentsiyasi, kommunikativ kompetentsiya va ijodkorlikni shakllantirish.

O'qituvchining media kompetentsiyasi axborot kompetentsiyasi, jumladan, media matnlarni tanqidiy tahlil qilish bilan chambarchas bog'liq deb hisoblaymiz. Shu sababli, ushbu maqolada keltirilgan o'qituvchining ommaviy axborot vositalarining kompetentsiyasini o'z-o'zini loyihalashga innovatsion yondashuvni ishlab chiqish I.S.ning dissertatsiya tadqiqotining asosiy qoidalari asosida amalga oshirildi. Kazakov, bo'lajak o'qituvchining axborot kompetentsiyasining invariantlarining pedagogik va dizayn salohiyatidan professional o'zini o'zi loyihalash uchun asos sifatida foydalanishning nazariy, uslubiy va didaktik asoslarini ishlab chiqishga bag'ishlangan[13, 421b].

O'qituvchining media kompetentsiyasi uning shaxsiyatining zaruriy sifati va uni shakllantirish usullarini quyidagi olimlar o'rganib chiqishmoqda;

- A. E. Mojarova va M. S. Mojarovalar [17], A.V. Fedorov [7], N.A. Legotina [15], N.A. Konovalova [14], E.A. Stolbnikova [22] va boshqalar.

O'qituvchining media kompetentsiyasiga qo'yiladigan zamonaviy talablar va uni shakllantirish texnologiyalari tahlili bizga zamonaviy talablarga javob beradigan eng samarali texnologiya - bunday kompetentsiyani o'z-o'zini loyihalash degan xulosaga kelishimizga imkon berdi.

Biz media kompetentsiyasining o'z-o'zini loyihalashini tushunamiz bo'lajak o'qituvchining yuqori media madaniyati koordinatalarida bunday kompetentsiyaning invariantlari mazmuniga asoslanib, media kompetentsiya tashuvchisi sifatida o'z shaxsiyatining qiyofasini (modelini) yaratish bo'yicha faoliyatini va uning traektoriyasini (dasturini) tuzishda ushbu obrazni media sohasidagi faoliyatning asosiy turlarida gavdalandirishi kerak .

O'qituvchining media kompetentsiyasini yanada samarali shakllantirish uchun o'z-o'zini loyihalash ilmiy qonunlar, umumiy mexanizmlar va yagona sxemalarga asoslanishi kerak. Bunday sxemalar nafaqat o'qituvchilari tomonidan qo'llanilishi muhim, balki o'quvchilar tomonidan - kasbiy o'zini o'zi belgilash, kasbiy o'sish, uzluksiz o'z-o'zini tarbiyalash, kasbiy faoliyatini takomillashtirish, kasbiy mahoratda deb tushunamiz.

11. Исакаков, Б.А. Развитие медиакомпетентности учителей в условиях ресурсного центра : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Исакаков Бейбит Абаканович. – Барнаул, 2013. – 179 с.
12. Иванова, Л. А. Проблема формирования медиакомпетентности будущего учителя назрела и требует решения [Электронный ресурс] // Magister Dixit - электронный научно-педагогический журнал Восточной Сибири - Иркутск: [б.н.], 2011. №1 (03). - – Режим доступа: <http://voluntary.ru/dictionary/898/word/vyshshaja-shkola> (дата 20.11.2015). обращения:
13. Казаков И.С. Инварианты информационной компетентности будущего педагога как основа профессионального самопроектирования: Дис...-дра пед. наук. 13.00.08. Сочи, 2015. 421 с.
14. Коновалова Н.А. Развитие медиакультуры студентов педагогического вуза. Дис. ... канд. пед. наук. Вологда, 2004. С.9.
15. Леготина, Н.А. Педагогические условия подготовки студентов университета к реализации медиаобразования в общеобразовательных учреждениях [Текст]: автореф. канд. ... пед. наук: 13.00.08 / Леготина Наталья Александровна. – Курган. – 2004. – 25 с.
16. Максимова Г.П. Медиапедагогика как одно из направлений современного образования. // ж. «Общественные науки», 2005. №4. 119-бет.
17. Можаров, М. С. Медиакомпетентность будущего учителя как необходимое условие его продуктивной творческой активности [Электронный ресурс] // Magister Dixit - электронный научно-педагогический журнал Восточной Сибири - Иркутск: [б.н.], 2011. №1 (03). - Режим доступа: <http://www.psyoffice.ru/6-1024-akreditacija.htm> (дата обращения: 20.11.2015).
18. Мясникова, Т.И. Развитие медиакомпетентности студентов университета [Текст]: дис. канд. ... пед. наук: 13.00.01 / Мясникова Татьяна Ивановна. – Оренбург, 2010. – 200 с.
19. Назарметова А.К. Политический контекст масс-медийного пространства: опыт политической компаративистики. Диссертация... Республика Казахстан, Алматы, 2017. – 136 с. 3-бет.
20. Ожегов, С.И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений [Текст] / С.И. Ожегов. Н.Ю. Шведова; Рос. акад. наук, Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова. – М.: ИТИ Технологии, 2001. – 994 с
21. Stolbnikova E.A. Razvitiye kriticheskogo mishleniya studentov pedagogicheskogo vuza v protsesse mediaobrazovaniya: Na materiale reklami: Diss. ... k.p.n. – Rostov-na-Donu: Tag.GPI, 2005;
22. Столбникова, Е.А. Медиаобразование: проблема воспитания критического мышления [Текст] / под ред. Р.М. Чумичева. – Волгодонск : Полиграфобъединение, 2001. – С. 150 – 155.
23. Тоискин В.С., Красильников В.В. Медиаобразование в информационно образовательной среде. Учебное пособие. Ставрополь: Ставроп. гос. пед. ин-т, 2009. С.3.
24. Введенский, В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога [Текст] / В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55
25. Хуторский, А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования [Текст] / А.В. Хуторский // Народное образование. – 2002. – № 2. – С.47-54–68.
26. // <https://topuch.ru/referat-mediakultura-i-sovremennoe-obshchestvo/index.html> Медиакультура и образование: особенности взаимодействия и развития.
27. Первое индексирование сайта arix-drive.com роботом Google: февраль 2019 г. Частота контакта
28. <http://www.xn--80aacc4bir7b.xn--p1ai/> Психология общения. Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] //Режим доступа Дата обращения 26.07.2016.